

Maria Dąbrowska - - i Jej *hicior* „Noce i dni”

Polecane/omawiane książki:

- [1]. Ewa Korzeniowska: *Maria Dąbrowska*¹. Kronika życia. Czytelnik. Warszawa, 1971.
- [2]. Maria Dąbrowska. *Wstęp, wybór materiałów i przypisy* Zdzisław Libera, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1965.
W serii: Biblioteka Polonistyki pod red. J.Z. Jakubowskiego.
- [3] Andrzej Kijowski²: *Maria Dąbrowska*. Wiedza Powszechna. Warszawa, 1964.

*"Książka i możliwość czytania, to jeden
z największych cudów ludzkiej cywilizacji."*

Maria Dąbrowska

Seria: Profesorki Super-Babki
Odcinek nr: 95
Podseria: wyróżnione tytułem „Doctor Honoris Causa”³

Bohaterką niniejszego odcinka jest polska pisarka. Na podstawie Jej powieści „Noce i dni”⁴ nakręcono film oraz serial o tym samym tytule, które stały się hitami epoki Edwarda Gierka. Wtedy i obecnie, nie podkreślano iż jest to obraz wyprodukowany na podstawie książki, a zatem prawie nic nie mówiono o autorce

¹ <http://www.info.kalisz.pl/biograf/dabrowsk.htm>; <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=maria+dabrowska>; o Boharce.

² [https://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Kijowski_\(krytyk\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Kijowski_(krytyk)); o autorze

³ Tytuł doktora honoris causa [Uniwersytetu Warszawskiego](http://www.uw.edu.pl/o_uw/historia/dhcuw.html) (1957).

http://web.archive.org/web/20131022102044/http://www.uw.edu.pl/o_uw/historia/dhcuw.html;

Poz. nr 9 na cytowanej liście: **16 III 1957 r.**, **Maria Dąbrowska** - dr filologii polskiej, pisarka, promował: Julian Krzyżanowski.

⁴ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Noce_i_dnie_\(film\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Noce_i_dnie_(film)); w Wikipedii;
<https://www.filmweb.pl/film/Noce+i+dnie-1975-8176>; w filmweb.

powieści. Warto zatem wrócić do filmu, wrócić do powieści oraz (co najważniejsze) warto przypomnieć tę wybitną polską powieściopisarkę i osobowość swoich czasów.

Maria Dąbrowska, z domu Szumska, urodziła się 6 października 1889 w Russowie, a zmarła 19 maja 1965 w Warszawie, czyli już **55 lat temu**. Russów to wieś (<https://pl.wikipedia.org/wiki/Russ%C3%B3w>:) w okolicach Kalisza. Tym razem polecane są trzy książki z *zamierzchłych* czasów. Wypożyczono je z biblioteki w Bielsku-Białej. Może stoją u kogoś na półkach, może u dziadków. Książka [1] to opracowanie dokonane przez Panią profesor Ewę Korzeniowską z IBL – instytucji, którą już wielokrotnie omawiano w naszej serii (odc. 64, 76-77). Książka zaczyna się NOTĄ, dziś nikt tak już nie pisze, Nota zawiera przesłanie do czytelników oraz podziękowania. Ma 387 stron, ma twarde okładki, jest zszywana. Wydano ją 1971 roku. Wszystkie trzy wydano **przed wyprodukowaniem wspomnianego filmu**. Niektóre nowsze wydania są już ilustrowane zdjęciami filmowymi. Ta ma niezbyt wiele czarno-białych ilustracji. Zdjęcia Bohaterki, Jej krewnych, dokumenty (np. akt ślubu Marii i Mariana), miejsca, a także szkice samej Bohaterki. Poszczególne rozdziały mają tytuły będące po prostu kolejnymi latami. Sama Maria Dąbrowska wydała Dzienniki, a tu mamy jakby ich streszczenie, a także uzupełnienia ze źródeł historycznych.

Książka [2] jest przygotowana przez wybitnego historyka⁵. Wydana jest przez prestiżowe w owych czasach Wydawnictwa Szkolne (PZWSz). Książka ma 336 stron, papier jest bardzo gładki, giętki, lekki i bardzo cienki. Zatem nie mamy wrażenia iż jest aż tyle stron. Są zdjęcia czarno-białe Jej, dokumentów, Jej książek w różnych językach, miejsc, zdarzeń. Są stare zdjęcia z Kalisza. Powszechnie kojarzy się to miasto z Wielkopolską, ale okazuje się, że był przez ponad 100 lat **w Zaborze Rosyjskim** jako miasto graniczne!! Oprócz własnego opracowania historycznego i literackiego autora, jest też zbiór artykułów oraz recenzji – innych autorów, w tym Ewy Korzeniewskiej. Pierwsza część to „Maria Dąbrowska o sobie”, gdzie zestawiono opracowania naszej Bohaterki m.in.: „Jak powstały **‘Noce i dni’**”, „Kilka myśli o ‘Nocach i dniach’”, czy „Wstęp do ‘Ludzi stamtąd’”. Czy dzisiaj licealiści omawiają ten utwór(y)? Pokazuje on koniec ery ziemianstwa, jest (są) jakby **idealną kontynuacją** „Pana Tadeusza” – nie ma już kontuszy, są zwykłe ubrania na święta i uroczystości oraz wręcz robocze stroje rolników, o ile nadzoruje się prace rolne lub wręcz nawet się w nich uczestniczy. Zatem Dąbrowska napisała książkę pseudo-biograficzną, opisała to co widziała i zapamiętała. Przepięknie oddała zwykłe życie rodzinne i pracę wszelkich warstw ówczesnego

⁵ Pisał książki, takich rodzajów literackich jak np.: powieści historyczne, biografie, autobiografia, pamiętnik, językoznawstwo, nauka o literaturze. Urodzony: 26 lutego 1913. Zmarły: 26 marca 1998. <https://lubimyczytac.pl/autor/53907/zdzislaw-libera>;

społeczeństwa. Ta epoka społeczeństwa klasowego - spięta klamrą tych dwóch dzieł - minęła. Po I wojnie światowej absolutnie zrównano wszystkich obywateli w prawach i godności. Po II wojnie światowej - komuniści szczególnie prześladowali ziemiaństwo!!! Obie wojny podcinały też ekonomiczne korzenie tej grupy społecznej, jak i wszystkich Polaków. Dziś znowu chcą nas okradać, jak Arsen Lupin, zgrywają wariata, iż robią to w białych rękawiczkach...

Ale ku zdziwieniu wielu naszych wrogów – dzisiejsi Polscy rolnicy to przedsiębiorcy. Na jakim przedmiocie o tym mówić w szkole?? Dzisiejsi celebryci próbowali tych ludzi obrażać, wręcz zohydzić, a tu okazało się, że wybrali nam na szczęście prezydenta. Niestety nie ma końca wojny.....

Ostatnia polecana książka [3] to prawie broszurka, wydana w formacie „pocket book”. Ma 144 strony, twarde okładki (może dodane przy renowacji), dość cienki papier. Jest jedno, czarno-białe zdjęcie Bohaterki. Wiedza Powszechna to też byłe prestiżowe wydawnictwo. Rok wydania 1964! (ponad pół wieku temu.) Zatem egzemplarz jest pożółkły, i naprawiany starannie przez jakiegoś introligatora, dodano wyklejkę z szarego, gładkiego papieru, posklejano wypadające strony. To omówienie życia i twórczości – tzw. *w pigułce*, idealne do powtórek przed maturą.

W rozdziale „DOM” autor podaje kilka faktów z jej życiorysu. Powtórzmy: urodziła się w **1889 roku** w majątku Russów koło Kalisza. Rodzice to Józef Szumski i Ludomira (z Gałczyńskich), która *‘do zamążpójścia była nauczycielką na pensjach warszawskich’*. Czyli mówiąc dzisiejszym językiem w prywatnych szkołach podstawowych oraz średnich dla dziewcząt. Mama nauczycielka. Dalej autor pisze iż nasza Heroina była dzieckiem pokolenia, które przeżyło klęskę powstania styczniowego z okresu 1963-1964. Wymyślono taktykę na czas przetrwania czyli: „praca u podstaw”, gospodarność, zdobycie wykształcenia, mądre i nowoczesne gospodarowanie, poznawanie Europy i świata. Co w genialny i cudowny sposób pomogło odrodzeniu II Rzeczypospolitej, która z niczego miała dziesiątki tysięcy nauczycieli, lekarzy, naukowców, inżynierów, geodetów oraz wojskowych, w tym lotników i marynarzy. Wszyscy (wykształceni) znali języki obce, z uniwersytetów, gdzie zdobyli dyplomy, ale także robotnicy i chłopci, którzy za chlebem wyjeżdżali do krajów zachodniej Europy, czy USA.

W latach 1901–1904 Maria Dąbrowska uczyła się na pensji Heleny Semadeniowej w Kaliszu, zatem wyjechała z domu, gdy miała 12 lat, styl jakby z Wielkiej Brytanii. W latach 1907–1914 studiowała na uniwersytetach w Szwajcarii (Lozanna) i Belgii (Bruksela) nauki przyrodnicze, ekonomię i socjologię. Zatem była wspierana przez rodzinę finansowo, całkowicie, czy częściowo, tego nie wyjaśniono dokładnie. Musiała

znać język francuski bardzo dobrze (moda wśród ówczesnej inteligencji), a w mieście Kaliszu oraz carskich urzędach mówiło się po rosyjsku (to był mus). Znowu ciekawostka, jak Polacy traktowali kobiety, jak zrobiła to Jej rodzina – mogła zdobyć wykształcenie na najwyższym poziomie oraz poznać kawał Europy!! Zatem ziemiaństwo – panie i panowie, przekształcali się w warstwę tzw. inteligencji, ale dziś mamy anty-cud, bo wielu wykształconych ludzi nie ma za grosz ‘inteligencji’. Eseista prowadził wykłady z przedmiotu „Sztuczna inteligencja”, ale aby użyć tej sztucznej trzeba jednak coś ‘kumać’.

Miała siostrę Jadwigę – ona też była za granicą, razem przez pewien czas (4 miesiące) w roku 1912 mieszkały w Dijon we Francji (miała kilkoro rodzeństwa, brata i drugą siostrę). Tutaj uczęszczała na intensywny kurs języka francuskiego, wcześniej uczyła się także angielskiego. Następnie przenieśli się do Paryża. W roku 1914 wróciła do Warszawy, może miała plany powrotu do Zachodniej Europy, ale wybuchła pierwsza wojna światowa. Na tym wydarzeniu kończy też swoją wspomnianą wyżej sagę. W tym okresie na kilka miesięcy przenieśli się do Lublina, ale od roku 1916 mieszkała już w Warszawie. Wtedy też zaczęła publikować eseje, reportaże w prasie Warszawskiej oraz krótkie formy - opowiadania. Nasza Bohaterka już w czasie studiów związała się z nurtami **niepodległościowymi**. Była zwolenniczką poglądów Edwarda Abramowskiego, w tym jego idei **spółdzielczości**. Była członkinią Rady Ligi Kobiet Polskich Pogotowia Wojennego. To oraz cała Jej twórczość niezwykle pięknie spletają się patriotyzm z wszelkimi wartościami ogólnoludzkimi.

W 1911 roku wyszła za mąż za Mariana Dąbrowskiego, działacza socjalistycznego poznanego za granicą, zaprzyjaźnionego z Józefem Piłsudskim. Miała 22 lata. Pod tym nazwiskiem publikowała już wszystkie Swoje utwory. Wiele artykułów poświęcała problemom społecznym i gospodarczym. Idea spółdzielczości to szczególnie szlachetna teoria, trochę sprofanowana przez komunistów polskich.

Niestety mąż miewał objawy ciężkiej choroby ([1] str. 109). Nie było zdiagnozowane co mu dolega, czasem lekarze twierdzili iż są to udary słoneczne. Umarł w 1925 roku, gdy Ona miała 36 lat. Potem już żyła w związkach nieformalnych. Eseista prawie nigdy nie rozwija spraw osobistych, a zatem każdy kto czyta eseje musi sam uzupełnić swoją wiedzę.

W okresie międzywojennym była uznaną literatką, intelektualistką i na dzisiejsze czasy celebrytką. Działała na przykład w ZLP, czyli Związku Literatów Polskich. Dziś idea wspólnoty ludzi pióra raczej nie istnieje. Działa też w „**Spółem**” – polskiej organizacji spółdzielczej, nawet w czasie niemieckiej okupacji. Ta organizacja przetrwała nawet epokę komunizmu, czy została tylko nazwa? W Bielsku-Białej mamy do dziś kilka

supermarketów SPOŁEM oraz galerię KLIMCZOK. Dla Niej nawet w czasie II wojny światowej była jednym ze źródeł dochodów, bo pracowała na rzecz tejże organizacji (cudem nie zlikwidowanej przez Niemców) ([1], str. 247). W roku 1944 była w Warszawie, i tam przeżyła całe Powstanie Warszawskie. Dnia 2 października, po upadku powstania, przeszła do obozu internowania, ale wraz z kilkoma osobami wydostała się i dotarła do Podkowy Leśnej. Tam zorganizowała wyprawę do piwnicy swojego domu, gdzie były w pudłach Jej rękopisy, które jak się okazało nie uległy zniszczeniu!!! Co wręcz niewiarygodne, wróciła do zrujnowanej Warszawy już **2 czerwca 1945** roku. Kto widział zdjęcia z tego okresu, jest wręcz porażony wiarą prawdziwych (przedwojennych) Warszawiaków, którzy przeżyli i byli pewni możliwości odbudowy ich ukochanego miasta!! (odc. 84, m. in. o Panu Janie Zachwatowiczu).

W książce [1] jest rozdział „1. IX. 1939 - 1. I. 1942”, a potem „1942” i dalsze. Opisują one okres wojny. Nie była w strukturach wojskowych AK, ale (str. 230) „brała czynny udział w wielu kulturalnych pracach konspiracyjnych”, między innymi w tajnym Państwowym Instytucie Sztuki Teatralnej, prowadziła odczyty... Dziś nie możemy sobie wyobrazić, czego zabraniali Polakom Hitlerowcy. Przeżyła rewizję mieszkania w 1943 roku, szukano Żydów... Udało się Jej zdobyć tzw. działkę (ogródek działkowy). Obrabiała ją ze Stanisławem Stempowskim, dzięki temu mogli mieć swoje warzywa, w czasach braku towaru oraz pieniędzy. Jej bratowa trafiła do obozu koncentracyjnego... Książki zawierają dziesiątki, setki faktów z Jej życia. Potwierdzają, że była kimś absolutnie wybitnym.

Eseista oglądał film nakręcony na podstawie „Nocy i dni”. Jego twórca Jerzy Antczak z żoną Jadwigą Barańską i grupą innych super aktorów stworzyli genialne dzieło filmowe. W roku 1977 obraz ten był nominowany do Oscara, nagrody nie dostał, ale czy ma to jakieś większe znaczenie??? Sam Antczak został dzięki temu zatrudniony w jednym z uniwersytetów w USA.

Maria Dąbrowska otrzymała tytuł **Doktora Honoris Causa Uniwersytetu Warszawskiego** w 1957 roku.

Warto przypomnieć tę wybitną Polkę oraz sięgnąć do tych i innych książek na Jej temat oraz Jej własnej twórczości.

Twórczość

(przykładowe dzieła BOHATERKI)

- *Dzieci ojczyzny* (1918; opowiadania)
- *Gałąź czereśni* (1922; opowiadania)
- *Uśmiech dzieciństwa* (1923; opowiadania)
- *Dzikie ziele* (1925-1929; opowiadania)
- *Ludzie stamtąd* (1926; opowiadania)
- *Marcin Kozera* (1927; opowiadania)
- ***Noce i dni* (1932-1934)**
powieść, na jej podstawie powstał film fabularny i serial telewizyjny w reżyserii Jerzego Antczaka (1975); Państwowa Nagroda Literacka 1934.
- *Znaki życia* (1938; opowiadania)
- *Gwiazda zaranna* (1955; opowiadania, w tym *Pielgrzymka do Warszawy*)
- *Szkice o Conradzie* (1959; eseje)
- *Dramaty* (wyd. książkowe 1959)

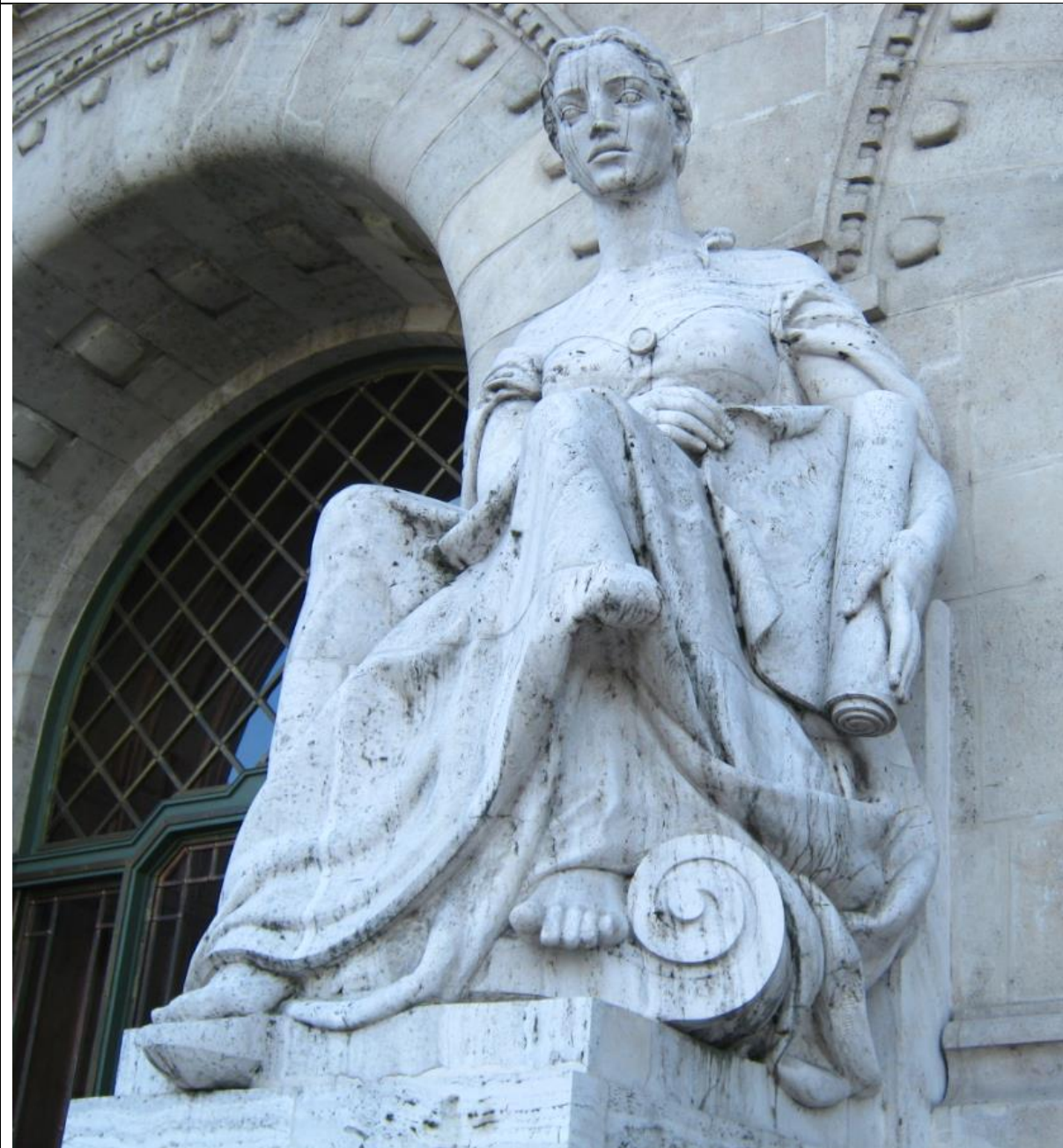
Przełożyła z języka angielskiego *Dziennik* Samuela Pepysa z epoki baroku oraz z rosyjskiego opowiadania Antoniego Czechowa.

Była wielokrotnie nominowana do Literackiej Nagrody Nobla, ale nigdy jej nie dostała.

Zdjęcia (przy okazji)

Zdjęcia będą w oddzielnym pliku, jak minie wirus.

LITERATURA DODATKOWA

1. Maria Dąbrowska, Tadeusz Drewnowski. *Dzienniki: 1914-1932*, Czytelnik, Warszawa, 1988.
2. Maria Dąbrowska: *Gwiazda zaranna* (1955; opowiadania, w tym [Pielgrzymka do Warszawy](#)).
3. Maria Dąbrowska: *Szkice o Conradzie* (1959; [eseje](#)).
4. Maria Dąbrowska: *Dramaty* (wyd. książkowe 1959).

O Twórczości Naszej Bohaterki

5. Markowski, Andrzej. "Świadomość językowa w Dziennikach Marii Dąbrowskiej (przyczynek do kształtowania się normy w polszczyźnie I połowy XX wieku)." *Język Polski* 2-3 (2011): 94-102.
6. Bieńkowska, Danuta, and Elżbieta Umińska-Tytoń. "Między słowem, obrazem a muzyką, czyli o integralności sztuk w Dziennikach Marii Dąbrowskiej." *Studia Językoznawcze. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny* 15 (2016): 40-50.
7. Głębicka, Ewa. "„Przypisywanie” Dąbrowskiej. O różnicach w komentowaniu tekstów na przykładzie edycji krytycznej Nocy i dni oraz korespondencji osobistej pisarki." *Sztuka Edycji* 12.2 (2017): 17-24.

LINKI

<http://www.infokalisz.internetdsl.pl/pisma/sladami.htm>; o Bohaterce.

<http://polaneis.pl/miejsca/pokoj-z-pamiatkami-po-marii-dabrowskiej-w-komorowie-k-warszawy-sasiadka-wojciecha-mlynarskiego>; informacja o Jej miejscu zamieszkania.

<https://www.bryk.pl/wypracowania/jezyk-polski/biografie/133-zyciorys-marii-dabrowskiej.html>; życiorys Bohaterki.

<http://www.bielsko.biala.pl/rozrywka/6446,zapowiedzi>; wystawa była w Bielsku-Białej.

<https://teatr.bielsko.pl/spektakl/nocami-i-dniami-bede-tesknic-za-toba>; sztuka w Teatrze Polskim w Bielsku-Białej.

<http://muzeumliteratury.pl/author/muzeumdabrowskiej/>;

<https://culture.pl/pl/artykul/muzeum-marii-dabrowskiej-w-warszawie>;